

УДК 351.86:340.122

Л. Новак-Каляєва

ІСТОРИЧНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ТА ПОТЕНЦІАЛ КОНЦЕПЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ТЕОРЕТИЧНОЇ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Досліджено потенціал концепції прав людини як теоретико-методологічної основи державного управління. Алгоритми взаємодії особи й держави розглянено в контексті дотримання прав людини органами державного управління. Транспарентність, публічність, відповідальність запропоновано як важелі, що здатні умотивувати чиновників та політиків утримуватися від дій, які можуть мати наслідком утиски чи порушення прав людини.

Ключові слова: права людини, концепція прав людини, державне управління, взаємовідносини держави й особи.

Проблематика, пов'язана з концепцією прав людини, послідовно й наполегливо розробляється у міждисциплінарних і галузевих дослідженнях, дискусіях серед науковців і урядовців Європи, США та, зрештою, всієї наукової громадськості на всіх континентах. Зокрема, дослідники філософії прав людини звертаються, серед іншого, до питань про існування, зміст, суть, універсальне охоплення, обґрунтування, легітимацию та законний статус прав людини. Особливі підходи до концепції прав людини, зокрема щодо їх універсальності, або трактування прав людини як виправданих моральних норм, досить часто провокують скепсис і конфронтацію філософських аргументів.

Предметом дискусій в інших галузях суспільних наук, зокрема політичних, та науки державного управління є як зміст та суть концепції прав людини, так і аргументація їх сприйняття в історичному, філософському та політичному контекстах. Жваве обговорення в наукових колах ведеться щодо мінімального та найбільш широкого переліку прав людини, сутнісних та порівняльних характеристик громадянських та політичних прав і свобод, групових прав та прав меншин, екологічних прав, суспільних прав, міжнародних прав та прав людини і прав об'єднань, нормативно-правових та організаційних засад інтеграційних структур та судових органів із міжнародним статусом та реалій національних аналогічних структур, їх взаємодії та взаємовідносин, регіональних інституцій на захист прав людини, неурядових структур національного та міжнародного статусу та перспектив і основних напрямків подальшого розвитку означеної проблематики в теоретичному та практичному аспектах.

Попри це, на конкретне питання щодо ролі концепції прав людини в теорії та практиці державного управління відповіді так і не дано. Філософи, юристи, політологи та культурологи, розробляючи теоретичні засади та юридичне підґрунтя прав людини, не приділяють достатньої уваги потенціалові концепції саме для державного управління, хоча реалізація прав відбувається на місцях і є результатом безпосереднього контакту людини (особи, індивідуума) з державою в особі посадовців органів державного управління та місцевого самоврядування. Дотримання прав людини в практиці державного управління є глобальною проблемою тією мірою, якою певна конкретна людина в стані повністю реалізувати своє право на відповідний рівень управління. Некваліфікована, незацікавлена, невихована особа в посадовому кріслі – це порушення

прав людини, з яким особа стикається настільки часто, наскільки проблема компетенції є глобальною для системи *управління* загалом, та для кожного органу *державного управління* управління зокрема. Такі порушення досить часто мають драматичні й навіть трагічні наслідки для конкретної людини, її сім'ї, її сучасного й майбутнього. Теоретичної основи, що задовольняла б ідею базування діяльності цих органів саме на концепції прав людини та доцільного, у цьому сенсі, алгоритму взаємодії особи та держави не розроблено, що обумовлює актуальність теми.

Ті, чи інші аспекти проблематики розглянуті зарубіжними та вітчизняними науковцями, серед яких: Р. Алексі, Ж. Бешлер, Г. Вайнштейн, К. Врочиньські, Д. Горовіц, Б. Гуггенбергер, Л. Даймонд, Р. Даль, Р. Дворкін, Г. Ділігенський, Г. О'Доннелл, О. Енкарнасьйон, Г. Ерме, Ф. Закарія, А. Ковлер, Дж. Кін, М. Кромпец, В. Лакур, А. Лейпхарт, Х. Лінц, С. Ліпсет, Г. Ломанн, А. Мельвіль, М. Новіцьки, К. Оффе, В. Осятинські, В. Пантін, А. Пшеворський, Д. Растоу, Дж. Ролз, А. Салмін, Дж. Сартори, М. Сендел, Л. Сморгунов, Ч. Тейлор, Дж. Уолдрон, С. Хантінгтон, Г. Хейвуд, І. Шапіро, Ф. Шміттер та інші.

У працях вітчизняних дослідників, зокрема В. Андрущенко, В. Бакуменка, М. Губенка, М. Гуренка, Ю. Кальниша, В. Князева, А. Коваленка, А. Колодій, О. Оболенського, П. Петровського, В. Ребкала, П. Надолішнього, Н. Нижник, В. Скуратівського, О. Сушинського, В. Тертички, В. Цветкова, Л. Шкляра проблеми реалізації прав людини здебільшого розглядаються в контексті модернізації державного управління в умовах демократизації українського суспільства.

Мета статті – розкрити потенціал концепції прав людини як домінанти управлінських підходів до процесу здійснення врядування, що обумовлює міру, до якої держава повинна та здатна забезпечити дотримання прав людини.

Права людини як ідея, концепція чи ідеологія є частиною державного устрою, що їх надає та гарантує [1]. Сучасна система управління, на думку Дж. Ролса, який погоджувався з Р. Рорті [2], намагається “надати ефективну і сильну основу для політичних концепцій справедливості в демократичному суспільстві” [3]. Оцінка такої ефективності має безумовний вимір – людину, яка в процесі спілкування з державними інституціями повинна користуватися своїми правами та свободами повною мірою. Важко переоцінити значущість принципу “людського виміру” в оцінці діяльності суспільних інституцій, виробленого міжнародним співтовариством в останній чверті ХХ ст., що став орієнтиром у тих складних суперечливих процесах, які відбуваються на сьогодні в світі.

Права людини – галузь суспільних відносин, учасниками яких завжди є влада й особа, тобто індивідуум як носій прав і свобод, визнаних та гарантованих державою. Термін “особа”, як і термін “індивідуум”, характеризує людину не лише як фізичну істоту, а й як створіння соціальне, як окрему соціальну істоту, що є чимось більшим, ніж поєднанням вроджених фізичних якостей. До основних рис, що характеризують людину як особу, можуть належати: а) соціальні зв'язки і відносини певної людини в суспільстві – економічні, політичні, національні, класові, моральні й інші; б) рівень її освіти, знань, практичного життєвого досвіду; в) сімейний, матеріальний стан, рід занять тощо. Комплекс цих та інших характеристик дає підставу робити висновки про людину як про особу і говорити, відбулася чи не відбулася особа цієї людини. Кожна історична суспільно-економічна формація, форма державного устрою і державного управління, політичний режим формують свій тип особи, зі своїми специфічними характеристиками, особливостями позитивних і негативних рис.

У всі історичні епохи статус правових інститутів і правовий статус людини в державі був жорстко обумовлений сукупністю соціальних чинників, тож формування концепції прав людини завжди відбувалося під знаком соціальної обумовленості. Наприкінці XVIII ст. поняття прав людини стало теоретичною і частково правовою основою для розробки засад нового, демократичного суспільного устрою, що формувався на уламках старої феодальної системи світосприйняття та державотворення. У багатьох європейських країнах участь громадян в управлінні державою стала суттєвою для значної кількості населення, що активно боролось за можливість впливати на політичні та економічні процеси в державі, а права людини стали основою ліберальної ідеології та політичної демократії тої частини світу, яку ми тепер визначаємо як Захід.

Після перемоги буржуазних революцій XVII – XIX ст. у Європі та Америці, що мали наслідком розділення властей, проголошення та юридичне закріплення рівності всіх громадян і формування інституту громадянства, статус особи набув свого сучасного змісту. Кожний громадянин отримав можливість формувати свою особу самостійно і на рівних підставах із іншими людьми. Отже, попри значну формальність рівності цих підстав, конституційне закріплення рівності всіх громадян дало змогу в теоретичному аспекті аналізувати особу як соціально-правове явище. Особа може і повинна співвідноситися з державою в їх взаємних правах та обов'язках, а права і свободи людини й громадянина розуміються як права й свободи особи в її соціально-правовому значенні.

Статус особи в державі є виміром всіх процесів, що відбуваються в суспільстві, адже порушення прав людини деформує нормальний розвиток суспільства, дегуманізує його. Стрижень правового статусу людини в суспільстві складають основні права і свободи, що обумовлюють можливості виникнення інших численних прав, необхідних для нормальної життєдіяльності людини. Так, ст. 21 Загальної декларації прав людини передбачає, що кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно вибраних представників [4]. Це основне право зумовлює інші права: право на участь у самоврядуванні, право висувати свого кандидата під час виборчої кампанії, право вимагати звіту від вибраного депутата про виконання ним своїх обов'язків, право звертатися із запитом до депутата з будь-якого питання, пов'язаного з діяльністю останнього тощо. Названі та інші обставини впливають на становище особи в суспільстві, на її закріпленій у законодавстві країни правовий статус та на взаємовідносини з державою.

Існують різні підходи щодо трактування алгоритмів цих взаємовідносин [5 – 8]. Відповідно до одного з них, влада первинна та, незалежно від свого походження, за власним вибором здатна надавати людям деякі права. Отже, люди могли мати стільки прав, скільки їм надала влада. Такий підхід був характерний для конституцій деяких європейських країн у XIX ст. та тоталітарних режимів, зокрема комуністичних, у XX ст., коли суспільство розумілося як нова історична спільність людей, що прагне реалізувати власні, незалежні від волі та інтересів окремих учасників спільноти цілі [9]. Отже, громадяни мали тільки надані їм державою права.

Основою наступного підходу є модель суспільного договору, за якого влада й народ, який трактується як сукупність свідомих своїх прав індивідуумів, складають договір. Піддані погоджуються виконувати певні повинності на користь владних структур, зокрема платити податки, а влада зобов'язується діяти в інтересах людей, створюючи умови для реалізації прав людини, та утримуватися від втручання у певні галузі її життя,

тобто визнавати її свободи. Вигідний для кожної зі сторін договір, доповнений описом структури апарату влади, є конституцією.

Третій, типовий, на думку М. Новицького, для американського способу мислення, підхід полягає у тому, що люди, володіючи природними, тобто такими, що походять із суті їх людської природи, правами та належними їм свободами, приймають рішення створити державу і визнати її владу з метою покращення свого життя. Задля того, щоб держава могла діяти, вони добровільно обмежують деякі свої права і передають їх у розпорядження держави, наприклад, обмежують своє право на власність та погоджуються, наприклад, платити податки, або обмежують свою свободу й погоджуються служити в разі потреби в армії. Отже, влада має тільки передані їй громадянами права і може робити тільки те, що дозволено законом, а люди – все, що законом не заборонено. Відмінності у цих підходах обумовлюють взаємовідносини влади та людини й впливають на спосіб прийняття та реалізації суспільно важливих рішень влади [10]. Саме такий підхід є основою концепції прав людини.

Тип взаємовідносин “індивідуум – влада”, за якого людині дозволено все, що не заборонено законом, обмежує втручання держави в певні галузі життя, не зменшуючи при цьому ні в чому етичних обов’язки щодо інших людей. В. Шоерман, виходячи з ідей теоретиків права Франкфуртської школи, зокрема Р. Кірхмаєра та Ф. Ноймана, також звертає увагу на внутрішні небезпеки широкого втручання держави у безпрецедентно велику кількість сфер суспільної та економічної діяльності, що має наслідком підрив різниці між державою та суспільством і зменшує той ступінь, до якого діяльність держави може вважатися нормальною, обґрунтованою та передбачуваною [11].

Чільне місце в концепції прав людини обіймає поняття людської гідності, тобто гідності, що є невід’ємною органічною характеристикою людської істоти. Це гідність, яка належить людині по праву народження людиною, незалежно від походження, майнового стану чи моральних засад. Тоді як особиста гідність – це поняття, близьке до поняття “честь”, що є продуктом особистої діяльності людини як соціальної істоти та має аксіологічні характеристики та індивідуальне походження.

Саме з поняття людської гідності походять основоположні поняття концепції прав людини: свобода та рівність, які до сьогодні трактуються неоднозначно у різних куточках світу, що обумовлено історично.

Визначаючи своєрідність американського та європейського підходів до трактування ролі та міри втручання держави в життя людини, М. Новицький зауважував, що в Америці XVIII ст., країні переселенського капіталізму, багатій на землі й можливості, переселенці вважали головним завданням держави захист на основі створеної системи правосуддя від внутрішніх ворогів, а також захист за допомогою армії від зовнішніх ворогів. Втручання держави в інші галузі життя громадян було небажаним, оскільки зменшувало їх шанси на успіх. З огляду на це, з’явилася концепція свободи від держави, що повинна виконувати виключно захисні функції: американець вільний в своєму “прагненні до щастя”, зафіксованому в Конституції, а держава не повинна йому в цьому перешкоджати [12].

На думку дослідника, відсутність у середині XVIII ст. вільної землі в Європі, той факт, що більшість людей працювала на чужій землі та підкорялася економічній і судовій владі великих землевласників, обумовили сподівання європейців отримати свободу від держави, що єдина в стані підтримувати порядок в суспільстві. Звідси концепція свободи за допомогою держави, що ошчасливить кожного громадянина. “Право на щастя”

отримало своє відображення в документах Французької Революції, що у концепції свободи покладалася на уряди, які, “знаючи що і як треба робити, повинні привести свої народи до омріяного щастя” [13].

Людська гідність – основоположна характеристика для людини у її взаєминах із владою, що силою примусу за певних обставин здатна принизити, ушкодити, знищити людину, тобто порушити її права. Права і свободи людини захищають її гідність від посягань з боку влади. Отже, тільки від приниження, від посягань на її гідність з боку державної влади, що є одним із потенційних порушників цих прав і свобод, не гарантуючи, водночас, ані справедливості, ані щастя, ані багатства [14]. Це – один із аспектів полемічного потенціалу концепції прав людини та проблем її втілення органами влади.

Обумовленість ідеї людської гідності її правом на гідне людське існування теоретично бере свій початок у працях правознавців кінця XIX ст. Зокрема, Г. Еллінек (1851 – 1911 рр.) вважав, що реалізація соціально-економічних прав людини знаходиться у прямій залежності від того, на яку міру реалізації прав претендує особа та якою мірою законотворчої потужності володіє держава [15]. Поняття людської гідності значною мірою пов’язане зі сформульованим В. Солов’євим (1853 – 1900 рр.) правом кожної особи на гідне існування, яке він виводив з ідеї загального блага, що по суті обумовлює задоволення в розумних межах будь-якого приватного інтересу. Держава за таких умов виконує допоміжну роль і забезпечує умови для гідного людського існування кожній людині, пропонуючи, насамперед, мінімальний рівень матеріального добробуту [16].

П. Новгородцев (1886 – 1924 рр.) правом на гідне людське існування вважав не позитивний зміст людського ідеалу, а тільки заперечення тих умов, які абсолютно виключають можливість гідного людського життя, “права вільної думки та совісті, що вірує”. Одним цим запереченням, на його думку, позитивне здійснення ідеалу внутрішньої свободи не могло бути досягнуте, але повне здійснення цього права було б вирішенням соціального питання. Вчений ще на початку XX ст. задавався питанням про можливість реалізації соціальних прав у повному обсязі, вважаючи це “скоріше величними й величезними задачами для розвитку, ніж остаточно втіленими благами дійсного життя”. Назагал, це було питанням про те, чи “підтримка нужденних може бути задачею права”, однозначної відповіді на яке не знайдено й до сьогодні [17].

Як зазначає Є. Копанева, концепція права на гідне людське існування, сформована в кінці XIX ст. й збагачена досвідом відновлення та прагнення до “держави добробуту” після Другої світової війни, цілком відповідала ліберальній системі цінностей, в якій дане право розширювало позитивні завдання держави щодо забезпечення соціальної рівності початкових шансів, зокрема на освіту, справедливий суд тощо [18]. У середині XX ст. М. Кренстон, Л. Гордон, Й. Елстер запропонували державно-евдемонічний підхід до концепції соціально-економічних і культурних прав людини, що полягав у обстоюванні здатності політичної системи забезпечити населенню високий рівень життя. Цей підхід одержав розвиток у концепції “якості життя” Е. Алларда, А. Субетто, І. Крєвіса, М. Джилберта та інших. Вони в декларованих цілях державної політики і соціальної роботи сучасних розвинених країн на перший план вивели саме прагнення до підвищення якості життя. У межах цих концепцій поняття права на гідне людське існування здебільшого зводилося не лише до якісних, а й до кількісних характеристик “споживчого кошика” та “прожиткового мінімуму” [19].

Продуктом плідної роботи науковців та урядовців середини XX ст. стали Конвенції ООН та ЄС, які містять широкі соціальні права, зокрема право на роботу, на адекватну

винагороду та життєвий стандарт, на оплачувану відпустку і навіть на здоров'я, що може бути складовими тільки всеохоплюючої концепції справедливості. В. Хейдельмаєр у цьому контексті розглядає вірогідність “досяжного спільного ідеалу”, що обумовлював би можливість більшості соціальних прав людини тлумачити не як суб'єктивні права, що підлягають оскарженню в суді, а лише як об'єктивне право, тобто обов'язки або цілі держави [20].

Ідею гідного людини існування як дороговказ для визначення прав людини в кінці ХХ ст. запропонував Е. Тугендгат [21], звертаючись до економічних прав та прав людини на рівні вихідні умови, як, наприклад, рівні можливості освіти, до права на робо-ту та необхідності скасування спадкового права [22]. Натомість Р. Алексі запропонував виокремити права людини на основі їх зв'язку із “захистом і задоволенням фундаментальних інтересів і потреб, не включаючи у визначення соціальних аспектів, тобто не осягаючи соціальні права: “Певний інтерес чи потреба є фундаментальними, якщо їхнє порушення чи незадоволення спричиняють смерть, тяжкі страждання або зачіпають сутність автономії” [23].

Полемічною є проблема легітимності спротиву владі, що нездатна забезпечити дотримання прав людини. А. Зомек наголосив, що “права людини захищають лише ті інтереси, що є настільки фундаментальними, що їх (систематичне) порушення руйнує легітимність державної влади і цим самим легітимізує спротив, пов'язаний із насильством [24]. Торкаючись проблеми легітимності, Е. Тугендгат зауважив: “Легітимність влади може, – у сучасну епоху, – бути виправданою лише, коли доведено, що вона слугує в рівній мірі інтересам кожної людини” [25].

Історичний досвід Франції, де під час Великої французької революції ХVІІІ ст. було сформовано своєрідну, засновану на ідеях індивідуалізму та природних прав особи модель розвитку, застерігає від конфлікту задекларованих ідей із історичною державно-правовою традицією країни. У документах того часу було визнане право народу на спротив владі у випадку її неправомірних дій. Проголошення в ході революції прав людини, ідеї рівності та свободи, народного суверенітету, розподілення властей, не підкріплене виробленням механізмів їх дотримання та контролю, привело до правового вакууму, що під час революції був заповнений режимом диктатури та терором.

В умовах сучасності твердження про те, що особливо тяжкі та систематичні порушення прав людини легітимізують силовий опір, якщо вони не піддаються виправленню на легальних засадах, спричинило жваву полеміку. Як справедливо відзначав А. Вільд, легітимність силової протидії владі не може бути загальним критерієм для порушень прав людини, як і легітимність військового втручання чи економічних санкцій ззовні, що дозволяються конвенціями ООН лише за екстремальних умов [26].

Таким чином, можливості держави щодо реалізації прав людини безпосередньо залежать від наслідків юридичного закріплення їх емпіричної дійсності та перспективи. Обсяг реалізації прав завжди залежить від рівня концентрації влади у державі, якостей правового поля, ступеня добробуту суспільства та статусу особи в державі.

Важливим аспектом взаємодії особи та державних інституцій є проблема легального обмеження прав людини. Серед тих прав людини, що містяться в Європейській конвенції про захист прав людини і основних свобод, тільки свобода від тортур і свобода від рабства не можуть бути обмежені ні за яких обставин. У випадку виникнення конфлікту між їх реалізацією та правами й свободами інших людей або такими благами,

як, наприклад, безпека держави, окремі права можуть бути обмежені [27]. Проте ці обмеження припустимі, виключно зважаючи на:

- конкретні достатньо вагомі цілі;
 - засади права: органи державного управління самостійно не мають права вносити такі обмеження;
 - допустимість тільки мінімального обмеження, достатнього для захисту блага, з яким реалізація права перебуває в суперечності;
 - форму обмеження, що повинна бути прийнятна в демократичному суспільстві.
- Отже, обмеження прав людини за певних умов припустимі, але їх обсяг і форма повинні бути проконтрольовані, тож можливість обмеження прав людини у жодному випадку не скасовує їх суть.

Деякі права людини, такі як свобода слова, право на інформацію про діяльність державної влади, свобода зборів і асоціацій, є не тільки цінностями сучасного європейського суспільства, але також інструментами, що полегшують захист інших прав, які охороняються державою. Політичний устрій держави з чітко розмежованими, взаємно контрольованими гілками влади здатен забезпечити недопущення порушень прав людини або надати людині дієві механізми їх захисту.

Міжнародне право визначає мінімальний стандарт захисту прав людини, загальний для країн із різними традиціями та культурами. Національне законодавство, акцентуючи міжнародні норми, створює власний перелік прав людини у такій редакції, яка найбільш прийнятна для громадян своєї країни. Формуються нові права і свободи, відбуваються пошуки адекватних процедур, що ефективніше гарантують їх дотримання та протидію порушенню.

Висновки

Парадоксом є те, що державні органи всіх рівнів та галузевої приналежності самі порушують права людини, які покликані захищати, і надалі, згідно із процедурою, повинні самі себе контролювати та карати за порушення. Схильність до обмеження прав індивідуумів є іманентною межею влади, а отже, завданням суспільства є вимагати запровадження таких обмежень у діяльності влади, що реально забезпечать громадський контроль над нею.

Державне управління на засадах концепції прав людини може здійснюватись тільки на основі відповідної теорії та розробленої методології. Теоретичні дискусії та історичний аналіз не здатні замінити політичні та правові заходи, спрямовані на удосконалення механізмів дотримання і захисту прав людини у випадках, коли вони вже були порушені, але здатні сприяти запобіганню таких порушень. Подолання суперечності між універсальністю поняття прав людини, специфічністю його трактування окремими державними структурами, службовими особами, суспільними групами тощо та їх практичною реалізацією в динаміці державотворення і державного управління можливе лише на основі узагальнення історичного досвіду на засадах толерантності та послідовної узгодженості теорії та практики дотримання прав людини органами державного управління.

Транспарентність, публічність, відповідальність – це ті важелі, що здатні умотивувати чиновників та політиків утримуватися від дій, наслідком яких можуть бути утиски чи порушення прав людини. Водночас, абсолютна прозорість дій органів влади та управління – це також ідеальна ситуація, до якої треба прагнути, але якої важко досягти, з огляду на персоніфікованість владної практики. У такому випадку єдиним реальним

шляхом до контрольованості влади є удосконалення правового поля, як в суто юридичному, так і в організаційному аспектах. Необхідно розвивати правове поле не тільки на вершині влади, але й на рівні виконавців, не тільки на рівні законодавчих актів, але й щодо нормативних документів, які регламентують їх повсякденну діяльність до такої міри, коли чиновнику буде вигідніше діяти відповідно до нормативних документів на засадах дотримання прав людини. Невідворотність правових та організаційних наслідків порушення прав людини – універсальний мотив їх дотримання усіма гілками влади назагал, та кожним конкретним працівником у владних інституціях зокрема.

Література

1. Tugendhat E. Tři přednášky o problémech etiky [Tekst] / E. Tugendhat. — Praha : Mladá fronta, 1998. — 380 s.
2. Rorty R. Menschenrechte, Rationalität und Gefühl / R. Rorty // Stephen Shute und Susan Hurley (Hg.), Die Idee der Menschenrechte [Text]. — Frankfurt am Main : Fischer, 1996. — 272 p.
3. Rawls J. Justice as Fairness: Political not Metaphysical. Philosophy and Public Affairs [Text] / J. Rawls. — Cambridge : Harvard University Press, 1985. — P. 230.
4. Губенко М. М. Теоретико-правові проблеми гарантії прав і свобод людини і громадянина [Текст] : монографія. — К. : [б. в.], 2001. — 218 с.
5. Nowicki M. Co to so prawa chlowieka? [Źródło electrroniczne] / M. Nowicki. — Ścieżka dostępu : http://www.hfhrpol.waw.pl/pliki/MNowicki_CoToSa.pdf.
6. Rorty R. Menschenrechte, Rationalität und Gefühl... — 272 pp.
7. Somek A. Die Moralisierung der Menschenrechte / A. Somek // Demmerling C. Die Gegenwart der Gerechtigkeit [Text] / C. Demmerling, T. Rentsch. — Bonn : [s. n.], 1995. — S. 48—56.
8. Tugendhat E. Tři přednášky o problémech etiky... — 380 s.
9. Nowicki M. Co to so prawa chlowieka...
10. Ibid.
11. Human Rights. Rationality, and Sentimentality / Shute S. und Hurley S. (Hg.) // Human Right. The Oxford Amnesty Lectures 1993 [Text] / Human Rights. — N.-Y. : Basic Books, 1993. — 255 p.
12. Nowicki M. Co to so prawa chlowieka...
13. Ibid.
14. Wroczyński K. Prawo wobec moralności: Antonia Rosminiego koncepcja filozofii prawa [Tekst] / K. Wroczyński. — Krakow : KUL, 2008 — 291 s.
15. Еллинек Г. Декларация прав человека и гражданина [Текст] / Г. Еллинек ; пер. с нем. и ред А. Э. Вормса. — 2-е изд. — М. : Тип. Т-ва И.Д. Сытина, 1905. — 88 с.
16. Лосев А. Ф. Владимир Соловьёв [Текст] / А. Ф. Лосев. — М. : Молодая гвардия, 2009. — 656 с.
17. Социально-философские этюды П. И. Новгородцева, И. А. Покровского [Электронный ресурс] / Т-во М. О. Вольф. — Режим доступа : <http://ecsocman.hse.ru/data/324/680/1231/014Novgorodtsev.pdf>.
18. Кропанева Е. М. Идея права на достойное человеческое существование: социально-философский анализ [Текст] : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 / Е. М. Кропанева. — М. : [б. и.], 2009. — 20 с.
19. Там же. — 20 с.

20. Heide Meyer W. Die Menschenrechte. Erklärungen, Verfassungsartikel, internationale Abkommen [Text] / W. Heide Meyer. — Paderborn ; München ; Wien ; Zürich : [s. n.], 1982. — S. 10.
21. Tugendhat E. Tři přednášky o problémech etiky... — 380 s.
22. Ibid. — S. 57.
23. Alexy R. Theorie der Grundrechte [Text] / R. Alexy. — Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1985. — P. 85.
24. Somek A. Die Moralisierung der Menschenrechte... — S. 48—56.
25. Tugendhat E., Tři přednášky o problémech etiky... — S. 101.
26. Wildt A. Moralisches Sollen und seelisches Sein / A. Wildt, E. Angehrn // Dialektischer Negativismus [Text]. — Frankfurt am Main : [s. n.], 1997 — P. 67.
27. Wroczyński K. Prawo wobec moralności: Antonia Rosminiego koncepcja filozofii prawa... — 291 s.

L. Novak-Kalyayeva

HISTORIC CONDITIONALITY AND POTENTIAL OF CONCEPTION OF HUMAN RIGHTS AS A THEORETICAL STATE GOVERNMENT BASE

Potential of conception of human rights as a theoretic-methodological state government base is explored. The algorithms of the interaction between an individual and the state are considered in the context of following the human rights by the bodies of public administration. Transparency, publicity, and responsibility are offered as levers capable to motivate the officials and politicians to keep away from the actions that can entail the restrictions or violations of human rights.

Key words: human rights, conception of human rights, state administration, interaction between the state and an individual.